

9. Атаманчук Г.В. Теория государственного управления : курс лекций / Г.В. Атаманчук – М. : Юрид. лит., 1997. – 400 с.
10. Административное право России : учебник. Часть 1. Государственное управление и административное право / под ред. А.П. Коренева. – М. : Московская академия МВД России ; Щит, 2002. – 306 с.
11. Габричидзе Б.Н. Административное право Российской Федерации : учебник / Б.Н. Габричидзе, А.Г. Чернявский, С.М. Кузнецов. – М. : Дело и Сервис, 2001. – 624 с.
12. Котельникова Е.А. Административное право : учебник для вузов / Е.А. Котельникова, И.А. Семенова, М.Б. Смоленский. – Ростов н/Д. : Феникс, 2002. – 348 с.
13. Прудников А.С. Административно-правовое обеспечение прав и свобод человека и гражданина : учебник / А.С. Прудников, Х.А. Андриашин. – М. : Закон и право ; Юнити, 1998. – 148 с.
14. Бахрах Д.Н. Административное право : учебник для вузов / Д.Н. Бахрах. – М. : Издательство ВЕК, 1999 – 368 с.
15. Полякова Г.А. Управління навчальним процесом на основі освітнього моніторингу / Г.А. Полякова // Сучасні проблеми гуманізації та гармонізації управління : матеріали 2-ї Міжнародної міждисциплінарної науково-практичної конференції. – Харків : Українська Асоціація «жінки в науці та освіті, Харківський національний університет ім. В.Н. Каразіна. – 2001. – С. 221-222.
16. Жиліна А.І. Громадський контроль як засіб забезпечення законності та дисципліни в державному управлінні / А.І. Жиліна // Актуальні проблеми сучасної науки і правоохоронної діяльності : матеріали XI науково-практичної конференції курсантів та слухачів, 29 травня 2004 року. – Харків : Вид-во Нац. Університету внутрішніх справ. – 2004. – С. 81.
17. Ківалов С.В. Адміністративне право України : навчально-методичний посібник. – Вид. друге, перероб. і доп. / С.В. Ківалов, Л.Р. Біла. – Одеса : Юридична література, 2002. – 312 с.

УДК 340.12.001 (477)

СУЧАСНА ФІЛОСОФСЬКО-ПРАВОВА ТА ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВА ДУМКА ПРО ПРАВОВУ ІДЕОЛОГІЮ (ДОСВІД УКРАЇНИ ТА ПОСТРАДЯНСЬКИХ КРАЇН)

Луцький А.І., к.ю.н., доцент

Івано-Франківський університет права ім. Короля Данила Галицького

У статті наведено сучасні особливості філософії українського права, відмінності правової ідеології сьогодення від минулих часів, механізми впровадження, пропозиції щодо оптимізації зазначених сфер. Аналізуються погляди іноземних науковців відносно розуміння правової ідеології та механізмів її формування у пострадянських країнах. Здійснюється структурно-елементарний аналіз вітчизняної філософсько-правової та теоретико-правової думки. Визначається ціннісний зміст правової ідеології.

Ключові слова: право, правова ідеологія, сучасна філософія права, сучасна правова ідеологія, механізми розповсюдження правової ідеології.

Луцкий А.И. СОВРЕМЕННАЯ ФИЛОСОФСКО-ПРАВОВАЯ И ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВАЯ МЫСЛЬ О ПРАВОВОЙ ИДЕОЛОГИИ (ОПЫТ УКРАИНЫ И ПОСТСОВЕТСКИХ СТРАН) / Ивано-Франковский университет права им. Короля Данила Галицкого, Украина

В статье приведены современные особенности философии украинского права, различия правовой идеологии современности от прошлых времен, механизмы внедрения, предложения по оптимизации указанных сфер. Анализируются взгляды иностранных ученых относительно понимания правовой идеологии и механизмов ее формирования в постсоветских странах. Осуществляется структурно-элементарный анализ отечественной философско-правовой и теоретико-правовой мысли. Определяется ценностное содержание правовой идеологии.

Ключевые слова: право, правовая идеология, современная философия права, современная правовая идеология, механизмы распространения правовой идеологии.

Lutskyu A.I. PRESENT UKRAINIAN PHILOSOPHICAL AND LEGAL AS WELL AS THEORETICAL AND LEGAL VIEW ON LEGAL IDEOLOGY (EXPERIENCE OF UKRAINE AND THE POST-SOVIET COUNTRIES) / Ivano-Frankivsk university of law named after King Danylo Galytskyu, Ukraine

The article presents current characteristics of philosophy of Ukrainian law, differences between the legal ideology of the present and the past, mechanisms of implementation, proposals on optimization of the stated spheres. Detailed comparison of the Roman-Germanic and Anglo-American legal systems is drawn. By placing the national legal system within the Roman-Germanic group, its characteristic features and forms of their reflection in the present political reality are defined.

The views of the foreign scientists on perception of legal ideology and the mechanisms of its formation in the post-soviet countries are analyzed. Special attention is paid to the introduction of the concept of legal ideology and its realization in practice in the post-soviet countries which just like Ukraine are in their transitional phase, the phase of transformation of legal ideology.

The author notes the conception of legal ideology that is predominant in Azerbaijan and is defined as "ideology of right to material well-being for oneself and for the whole country". The proposed approach is a key factor on the way of consolidation and correlation of the country's economic development and consolidation of the society.

Great attention is granted to the revealing of the content of legal ideology of the Baltic countries that could overcome in the quickest way the Soviet heritage and implement ideological principles of Europe into their mode of life. The characteristic of legal ideology of Belarus and Tajikistan is given for comparison. The first country is a bright indicator of the predominance of totalitarian ideas and the second one couldn't break away from ideological norms of the former soviet system.

Revealing the content of the legal ideology in Ukraine, the main accent is made on the labor conditions and efficacy of order ideas which in their turn ensure material well-being and legal independence. The phenomenon of population emigration as the means of achievement not only material but also legal freedoms is analyzed in this sense.

The role of mass media in the legal ideology introduction process into the society is analyzed. The predominant role in this process is indicated to the public media which unlike the state media are deprived of the bureaucratic bias.

The author points the necessity of the ideological mechanism improvement on the institutional level first of all, that has to be fulfilled through the involvement of nongovernmental institutions and organizations. The important factor on the way of legal ideology transformation is the science development which is called to carry out the patriotic and ideological influence. Positive improvement on the way of the west civilized and ideological forms and standards borrowing by the domestic system are marked. It is worth to admit that the Soviet ideological system remains carry out the mediate impact on the legal state ideology and on its transformation mechanisms till nowadays.

Key words: law, legal ideology, modern law philosophy, modern legal ideology, legal ideology transformation mechanisms.

Україна належить до романо-германської правової сім'ї, яка об'єднує правові системи всіх країн континентальної Європи, на відміну від західних країн, які представляють англо-американську правову родину, що об'єднує правові системи Великобританії і колишніх британських володінь (колоній), у тому числі країн Співдружності націй і США [5; 7]. Актуальність розкриття вітчизняної філософсько-правової та теоретико-правової думки про правову ідеологію зумовлена як відсутністю комплексного наукового дослідження, що розкриває цей аспект, так і необхідністю визначення основних теоретичних думок, що є домінуючими як в науковому середовищі зокрема, так і в суспільстві загалом.

Проблема аналізу вітчизняної філософсько-правової та теоретико-правової думки досить активно розглядається науковцями. Основна увага науковців зосереджена, насамперед, на проблемі трансформації правової ідеології, що здійснюється як під впливом сучасних інноваційних технологій та поступу суспільства, так і на відмові від пережитків радянської правової системи, що має вагомий вплив на суспільну свідомість та ідеологічні стереотипи.

Методологічною основою нашого дослідження стали праці В. Грига, Ю. Грици, Д. Єрмоленка, В. Куца, О. Курило, С. Попова, Т. Цимбала, І. Шаталовича та ін.

Серед вітчизняних науковців, які розкривають сутність та зміст правової ідеології, основна увага зосереджена на розкритті питань соціології філософії та історії філософії цієї проблеми. При тому, правовий аспект залишається поза увагою науковців, а його розкриття дозволить

сформувати цілісну структуровану систему правової ідеології та способів її впровадження у суспільну свідомість.

Метою нашого дослідження є розкриття філософсько-правових та теоретико-правових вчень про правову ідеологію та здійснення порівняльного аналізу досвіду України та інших пострадянських країн.

Особливості сучасних романо-германської та англо-американської правових систем наведемо у табл.

Таблиця

Романо-германська	Англо-американська
динамічність і гнучкість, яка пояснюється тим, що основне джерело права – закон та нормативно-правові акти	казуїстичність та архаїчність через те, що основним джерелом права є судовий прецедент
всі галузі права поділяються на дві підсистеми: приватне і публічне; віднесення деяких галузей права залежить від правового регулювання (наприклад, податкове право)	відсутній поділ права на приватне і публічне, замість якого (але не аналогічно йому) все-таки існує певна диференціація на загальне право і право справедливості
пріоритет матеріального права іншим його різновидам	пріоритет процедури і процесуального права перед матеріальним правом
незалежність закону щодо прецедентності	залежна роль закону від прецедентного права
чіткий поділ на законодавчі та правозастосовні органи влади	незначна кодифікація галузей права

Варто зауважити, що притаманна Україні романо-германська правова родина є більш гнучкою, динамічною; англо-американська становить певну сталість, консервативність. На нашу думку, Україна, як молода незалежна держава, обрала вдалий правовий шлях приналежності до першої правової системи. Так, наша країна ідеологічно ще розвивається і вектор цього розвитку поволи змінюється, що обумовлює необхідність правової динаміки. З іншого боку, ментальність нашого народу обумовлює звичку до швидкоплинних політичних, економічних та інших систем. Це впливає з історії нашого народу з його тенденціями приєднуватися до часто протилежних правових структур.

Структурно-елементний аналіз сучасної української філософсько-правової та теоретико-правової думки про правову ідеологію засвідчує наявність певної пропаганди принципу множинності структур правової ідеології (функціональний та інституційний аспекти, відповідність формам права та їх співвідношення джерелам тощо), що є особливою рисою сучасної пострадянської держави [1; 2; 3].

На наш погляд, це пов'язане з реакцією протесту проти панування лише однієї структури ідеології за часів колишнього державоустрою: суцільний монополістичний ідеологічний комунізм та придушення будь-якого критичного його аналізу.

В. Мошенець, О. Русул, І. Шаталович вказують на виняткову роль правової ідеології як найважливішого філософського спрямування правової системи суспільства, що включає систему правових ідей, які відображають цінності даного суспільства (міцна родина, добробут, повага до прав людини тощо) [8; 10; 12].

Серед таких цінностей слід підкреслити виняткову й, можливо, основну роль саме правових, а не релігійних чи політичних пріоритетів. Правові цінності найбільш універсальні й не вимагають обов'язковості прихильності до якоїсь релігійної або політичної доктрини. Це основна особливість сучасної філософсько-правової та теоретико-правової думки про правову ідеологію в Україні.

Філософська складова відображається в концепції соціальних функцій правової ідеології (онтологічна, гносеологічна, аксіологічна), основною з яких є формування духовної сфери суспільної правосвідомості. Право пов'язують з духовним через механізм ідеології – системи ідей, яка формує правовий світогляд особистості [4; 6].

На нашу думку, основним завданням правового світогляду та однією з найактуальніших потреб сучасного суспільства є *забезпечення правомірної поведінки громадян*. Між тим, це питання, поставало перед суспільством споконвіку. Відмінності сьогодення у цьому секторі в актуалізації базових філософських ідей правової ідеології:

- ідея справедливості як запоруки миру без війн;
- ідея порядку як запоруки економічного добробуту;
- установка позитивного права (презумпція невинуватості, рівноправ'я);
- легітимація влади (сутнісна властивість сучасної державної влади);
- ідея громадянського суспільства як сучасного державоустрою [9].

Загалом, правова ідеологія виступає рушійною силою прискорення впливу держави на суспільство. Вона є елементом правової системи та виступає як форма єдності держави і суспільства і одночасно – як сфера протистояння (боротьби) держави і суспільства за пріоритет ідеологічних тенденцій. Цю ситуацію сучасні українські дослідники пояснюють тим, що правова ідеологія забезпечує прямий і зворотний зв'язок суспільства і держави, вона виступає як необхідна умова існування громадянського суспільства і правової держави в їх відмінності та єдності [1; 3; 9].

Вітчизняний контекст правової та теоретико-правової думки про правову ідеологію пов'язаний зі складнощами однозначної відповіді на запитання про визначення ролі правової ідеології у становленні правової держави та розвитку громадянського суспільства в сучасній Україні.

Наша країна вже не може ототожнюватися з Росією, як це було за часів СРСР, членство в якому стало складовою історичного розвитку України. Для аналізу української правової ідеології та філософії прийняття її впливу в суспільстві, розглянемо сучасні особливості правової ідеології «братів та сестер» нашої країни – інших пострадянських республік, чії долі було об'єднано з Україною упродовж майже всього нещодавно пройдешого минулого сторіччя. Цей аналіз дозволить визначити наявність або відсутність прогресу нашої країни як незалежної держави порівняно з країнами, що мали схожий старт самостійності [1; 2; 7].

Так, характеризуючи правову ідеологію пострадянських країн, їх можна згрупувати за рівнем розвитку, домінуванням політичних систем та геополітичним розташуванням. Окрему групу країн становлять країни Прибалтики – Литва, Латвія та Естонія. Отримавши незалежність раніше за інші радянські країни, країни Прибалтики на сьогодні є представниками європейського співтовариства. Правова ідеологія цих країн базується на західних демократичних стандартах, зокрема, багато уваги приділено розвитку освіти (кількісному та якісному). Філософія латвійського ідеологічного самопозиціонування може бути сформульована як підтримка іміджу країни-члена Євросоюзу, що пов'язано з увагою до дієвості на всіх рівнях прав та свобод людини й громадянина. Натомість правову ідеологію Литви можна охарактеризувати як ідеологію незалежної меншості, яка знає та захищає свої права (країна відмовилася від використання російської мови). Натомість Естонія основну увагу приділяє розвитку культури і впровадження передових цифрових комп'ютерних технологій у побут, перетворившись на найбільш комп'ютеризовану країну світу.

До країн з високорозвиненою правовою ідеологією, що ґрунтується на забезпеченні соціальних і матеріальних свобод громадян можна віднести Азербайджан, Казахстан, Туркменістан та Грузію. Якщо перші три основний акцент роблять на матеріальну складову активно розвиваючи нафто- та газовидобувну сферу, то Грузія активно впроваджує в життя передові європейські цінності, що забезпечують свободу та рівність усіх членів суспільства. Особливість Туркменістану, на думку дослідників, полягає також у тому, що патріотичні настрої там тісно межують з націоналізмом [7, 217].

Окремі пострадянські країни, такі як Молдова, Вірменія та Узбекистан, перебувають на стадії пошуку нових ідеологічних форм. Відчуваючи пережитки та наслідки радянської правової ідеології, вони не заперечують проникненню в країну іноземних правових ідей, в тому числі і

європейських. Першість у цьому плані належить Вірменії, натомість в Узбекистані, зважаючи на територіальну ізоляваність від зовнішнього світу, ідеологічно помітними є лише архітектурні зміни: знищення історичних пам'яток радянської епохи, що відбувалося під патронатом ідеї про символічність цих дій як демонстрації незалежності країни. Сучасна молдовська філософсько-правова та теоретико-правова думка про правову ідеологію полягає в певному балансуванні між радянським менталітетом більшості населення та правовими нормами Європи.

Що стосується Таджикистану, то ця країна, на нашу думку, досі живе за стандартами колоніальної радянської республіки. Можливо, це пояснюється тотальною схильністю більшості населення виїжджати на заробітки, переважно до Росії. Цим дана країна відрізняється від братерських, жителі яких прагнуть мігрувати до країн Європи та США [11, 141]. Таджикицька філософія права полягає у пошуках ментальної незалежності країни від звичних пріоритетів та оцінок.

До окремої групи можна віднести Білорусь та Киргизстан, правова ідеологія яких характеризується вираженою консервативною ідеологією. Політико-економічні умови Киргизстану призвели до ісламізації цієї країни, що є радикально новою (відносно радянської) ідеологією розвитку правових систем держави. Релігійність як філософія країни отримала своє поширення як певна реакція на суспільно-економічні негаразди після розпаду СРСР та як моральна компенсація на табуйованість у ньому релігійних течій. Дослідники вказують, що ісламізацію киргизьке суспільство сприймає як піднесення духовності, що, у свою чергу, має позитивно відобразитися на правопорядку в країні [2, 19]. Натомість білоруський ідеологічно-правовий шлях розвитку все ще пов'язаний із філософією державоустрою СРСР. Республіка Білорусь нині залишається останньою авторитарною державою Європи з близькими до соціалістичних моделлю економіки і життєвим устроєм. Сучасна білоруська філософсько-правова та теоретико-правова думка про правову ідеологію, на наш погляд, може бути сформульована як спроби вдосконалити або просто продовжити радянський стиль життя: економічно, політично та в правовому сенсі.

Окреме місце серед пострадянських країн посідає Російська Федерація, яка активно адаптується до західних стандартів життя, зокрема, поступово формує серед верств населення так званий «середній клас», що є якісно новим утворенням на теренах СНД. Її філософію права можна означити як трансформацію старої країни до нових умов: формально правові норми існують, але ментально та фактично допоки не прийняті [7, 83].

Можна констатувати, що переважна кількість країн-побратимів України ще досі має на «озброєнні» радянський менталітет, але майже всі прагнуть змін та європейського шляху розвитку. Різниця полягає у різному баченні цього шляху та можливостей до нього приєднатися. Філософський погляд на такий стан речей, на нашу думку, може бути озвучено як зусилля подолати старе та розгубленість у визначенні, в чому саме полягає нове.

Серед особливостей, якими відрізняється наша країна як колишня радянська республіка, слід зазначити розчарування українців у своїх політико-економічних сподіваннях [4; 5]. Українську правову сферу у цьому сенсі можна охарактеризувати феноменом завищених та непідтверджених часом очікувань.

Наведена філософсько-правова ситуація в пострадянських країнах засвідчує, що вплив правової ідеології у правовій державі актуалізується через дієвість ідей порядку. При цьому права та свободи громадян розглядаються не лише в широкому сенсі своїх можливостей, а й вказують на один із фундаментальних принципів суспільної взаємодії: свобода від владарювання над собою – з одного боку (державні гарантії щодо нормованої оплачуваної праці) та можливості для договірної свободи «панувати» – з іншого (наймати працівників, займати владні посади) [6; 13].

Ми робимо акцент на умовах праці, як на фундаментальному постулаті сучасної філософсько-правової та теоретико-правової основи правової ідеології, оскільки основною проблемою проаналізованих реалій колишніх країн-побратимів є проблема трудової імміграції громадян у зарубіжні країни через неможливість забезпечити матеріальний добробут для себе та своєї сім'ї на батьківщині [11, 209].

У цьому сенсі цікавим видається правовий кут розгляду еміграції заради добробуту як один з механізмів підтримки правопорядку в країнах, рівень забезпечення добробуту в яких не влаштовує емігруючу частину населення. Залишення країни заробітчанами є, на наш погляд, більш правовим шляхом, ніж вдаватися до кримінальних засобів збагачення на вітчизні через неможливість легального вирішення там цього питання. Певним чином це є проявом ідейно обумовленого протистояння держави і суспільства, що забезпечує динаміку між ідеологічними тенденціями системоутворюючих ідей правової ідеології. Результатом стає ідеолого-правова нормалізація або, як зазначалося вище, підтримання закономірності альтернативними шляхами.

Значущість даного процесу для сучасності обумовлюється тим, що найважливішим напрямом дії правової ідеології, як елементу правової системи сучасного суспільства, є стимулювання законслухняної поведінки громадян, де чільне місце належить виховній функції. Не викликає сумнівів і те, що правова ідеологія займає важливе місце в системі засобів забезпечення правомірної поведінки громадян саме в силу зазначеної притаманної їй функції.

На нашу думку, сучасна українська філософсько-правова та теоретико-правова думка про правову ідеологію залежить від практичної реалізації системи цінностей суспільства та розуміння ним загальнолюдських цінностей. Національний контекст тут полягає в тому, що культури різних країн продукують різне розуміння цих цінностей та різну їх реалізацію. Маємо на увазі узагальнені уявлення людей про цілі та засоби досягнень бажаного, норми своєї поведінки, орієнтири правосвідомості, з якими індивіди та соціальні групи співвідносять свої дії.

В Україні, як і в розглянутих вище пострадянських країнах, у результаті зміни суспільного устрою, мав місце політико-правовий та ідеологічний перехід від адміністративно-командної системи державоустрою до системи, заснованої на ринкових відносинах. Внаслідок цього відбувся розлад та знищення громадських груп та інститутів, втрата особистісної ідентифікації з колишніми соціальними структурами тощо. На ідеологічному рівні це відобразилося падінням авторитету нормативно-ціннісних систем свідомості «старого зразку» під впливом пропаганди ідей та принципів нового політичного мислення (незалежність, права й свободи, ідеї демократії тощо). Основним із таких принципів, на нашу думку, є те, що життя людей все більше індивідуалізується, а регламентування ззовні їх дій – зменшується.

Останнє положення також підкреслює відмінності філософії сучасної правової ідеології від колишньої: незалежна Україна провіщує те, що члени її суспільства повинні розраховувати на себе, ризикувати, робити вибір й нести за нього відповідальність. Це рух більшої свободи людини у виборі цілей та засобів їх досягнення. За радянських же часів мала місце значно більша опіка держави над громадянами, що відображалось її контролем над усіма аспектами життя (обов'язковість праці для всіх громадян, регламентація продукції вжитку та ін.).

Отже, аналіз сучасної української філософсько-правової та теоретико-правової думки про правову ідеологію показав таке:

1. Україна належить до романо-германської правової сім'ї, яка відрізняється від англо-американської динамічністю, розгалуженістю, поділом приватної та публічної влади, тощо;
2. Філософія сучасного українського права базується на пріоритеті правових цінностей, на протигагу політичним (як це було за радянських часів) або релігійним (як в епоху до СРСР); чинні особливості формування правосвідомості громадян фундаментуються на забезпеченні правомірної поведінки за рахунок насадження загальнолюдських цінностей;
3. Політико-правова ситуація в пострадянських країнах характеризується формуванням своїх ідеолого-правових концепцій: спадок радянської правової ідеології ще досі чинить вплив на політико-економічний стан цих країн (окрім держав балтійського блоку), а імміграція заробітчан є одним зі шляхів уникнення кримінального збагачення на батьківщині.

ЛІТЕРАТУРА

1. 20-річчя СНД: від тоталітаризму до демократії (економіка, політика, суспільство): матеріали VII Всеукр. наук.-практ. конф. молодих науковців, (Одеса, 28 берез. 2012 р.) /

- ред. : В.М. Соколов. – О. : Наук, вісн. Одес. держ. екон. ун-ту та Всеукр. асоц. молодих науковців, 2012. – 194 с.
2. Грига В.Ю. Особливості інноваційного розвитку країн СНД / В.Ю. Грига // Проблеми науки. – 2012. – № 7. – С. 15-21.
  3. Грица Ю.І. Функціонально-інструментальні засоби досягнення мети суспільного оптимуму: (соціально-філософський аналіз) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філос. наук : спец. 09.00.03 «Соц. філос. та філос. історії» / Ю.І. Грица. – К., 2012. – 20 с.
  4. Єрмоленко Д.О. Правосвідомість молоді: теоретико-правові засади : монографія / Д.О. Єрмоленко. – Запоріжжя : Клас. приват. ун-т, 2012. – 291 с.
  5. Курило О.М. Правові засади участі України в СНД у контексті міжнародної регіональної інтеграції : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.11 «Міжнародне право» / О.М. Курило. – К., 2012. – 16 с.
  6. Куц В.А. Праця як джерело формування естетично-повноцінної особистості (соціально-філософський аспект) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філос. наук : спец. 09.00.03 «Соц. філос. та філос. історії» / В.А. Куц. – К., 2012. – 18 с.
  7. Мирабдуллаев А.М. Расстановка сил в постсоветском пространстве: Российская Федерация и страны СНГ / А.М. Мирабдулаев. – К. : Изд-во УАН, 2012. – 349 с.
  8. Мошенець В.А. Історико-філософські трансформації особистісності філософствування : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філос. наук : спец. 09.00.03 «Соц. філос. та філос. історії» / В.А. Мошенець. – Д., 2012. – 20 с.
  9. Попов С.М. Соціально-філософський аналіз зворотного зв'язку: теоретико-методологічний контекст : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра. філос. наук : спец. 09.00.03 «Соц. філос. та філос. історії» / С.М. Попов. – К., 2012. – 40 с.
  10. Русул О.В. Трансформація етнокультурної національної ідентичності в добу глобалізації: соціально-філософський аналіз : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філос. наук : спец. 09.00.03 «Соц. філос. та філос. історії» / О.В. Русул. – К., 2012. – 17 с.
  11. Цимбал Т.В. Феномен еміграції: досвід філософської рефлексії : [монографія] / Т.В. Цимбал. – Кривий Ріг : Видавничий дім, 2012. – 396 с.
  12. Шаталович І.В. Еволюційні трансформації ідеї детермінізму в західноєвропейській філософській традиції : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філос. наук : спец. 09.00.03 «Соц. філос. та філос. історії» / І.В. Шаталович. – Д., 2012. – 19 с.
  13. Яцик С.П. Екзистенціальний феномен «власного Я» (історико-філософський аналіз) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філос. наук : спец. 09.00.03 «Соц. філос. та філос. історії» / С.П. Яцик. – Д., 2012. – 17 с.

УДК 340.111.5 (091) (477),16/17”

**THE PARTICULARITIES OF THE FORMATION OF THE STATE IDEOLOGY
IN THE UKRAINIAN HETMAN'S STATE (THE MIDDLE OF THE XVII –
THE END OF THE XVIII CENTURY)**

Sereda A.N., candidate of historical sciences, associate professor

Zaporizhzhya national university

The scientific article is devoted to the research of the state ideology through the historic prism. It characterizes the concept of the state ideology. It retraces the process of the development of the idea of the Cossack's state system as a national state idea in a chronological sequence since the middle of the XVIIth till